بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

مؤسسهٔ انتشارات امیرکبیر
نام آشنای علم و ادب و فرهنگ
۱۳۲۸

تاریخ قرن هجدهم

انقلاب کبیر فرانسه

و امپراتوری ناپلئون

آلبر ماله، ژول ایزاک
ترجمهٔ رشید یاسمی

سرشناسه: مالە، آلبر، ۱۸۶۴-۱۹۱۵م. Malet, Albert
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ قرن هجدهم و انقلاب کبیر فرانسه و امپراتوری ناپلئون / تألیف آلبر مالە، ژول ایزاک ؛ ترجمهٔ رشیدیاسمی.
مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۶.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۶۴۴-۳
شناسهٔ افزوده: ایزاک، ژول، ۱۸۷۷-۱۹۶۳م.، Isaac, Jules
شناسهٔ افزوده: رشید یاسمی، غلامرضا، ۱۲۷۵ - ۱۳۳۰، مترجم
یادداشت: چاپ چهاردهم، ۱۴۰۵.
رده بندی کنگره: D۲۱/م۲ت۲۴۱۳۸۸
رده بندی دیویی: ۹۰۹
شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۴۵۲۹۶

نام کتاب: تاریخ قرن هجدهم، انقلاب کبیر فرانسه و امپراتوری ناپلئون
نویسندگان: آلبر مالە، ژول ایزاک
مترجم: رشید یاسمی
مدیریت هنری: آژانس خانه ایده | محمدحسین مؤیدی
نوبت چاپ: چهاردهم | ۱۴۰۵
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: فیض
دفتر مرکزی: تهران | خیابان جمهوری اسلامی | تقاطع خیابان سعدی | پلاک ۲
شماره تماس: ۰۲۱-۳۳۹۰۰۷۵۱-۲
کدپستی: ۱۱۴۳۸۱۷۸۱۸
نشانی اینترنتی: amirkabirpub.ir
@amirkabirpubco

فهرست

فصل اول: پادشاهی لویی پانزدهم در فرانسه ۱۵

نیابت سلطنت، مجالس شورا، امور دینی، مشکلات مالی /۱۵/ تشکیلات نیابت سلطنت /۱۶/ نایب‌السلطنه /۱۷/ رنود /۱۹/ وقایع مهمهٔ دورهٔ نیابت سلطنت /۱۹/ مجالس متعدده /۲۰/ اوضاع مالیه /۲۲/ تدابیر مالی /۲۴/ لاس /۲۵/ نقشهٔ لاس بانک /۲۵/ ایجاد بانک /۲۶/ شرکت‌های تجارتی /۲۷/ سقوط تشکیلات لاس /۲۸/ نتیجهٔ کارهای لاس /۲۹/ رشد و بلوغ لویی پانزدهم /۳۱/ وزارت دوک دو بوربون، عروسی لویی پانزدهم /۳۱/ صدارت فلوری /۳۲/ لویی پانزدهم /۳۳/ محبوبه‌های شاه دوشس دو شاتورو /۳۶/ مارکیز دو پمپادور /۳۷/ کنتس دو باری /۳۸/ وزرا /۳۸/ طرز حکومت /۴۱/ امور دینی ژان سنیسم /۴۱/ ژان سنیسم یا فرقهٔ مخالف و معترض /۴۲/ مشاجرات /۴۳/ مسئلهٔ اوراق اعترافیه /۴۴/ جنگ با فرقهٔ ژزویت /۴۴/ مشکلات مالی /۴۶/ سعی در اصلاح مالیه، ماشو /۴۸/ تری و افلاس /۴۹/ مخالفت پارلمان‌ها /۴۹/ قضیهٔ دگویون و لاشالوته /۵۱/ موپو /۵۱/ الغای پارلمان‌ها /۵۲/ سیاست خارجی /۵۳/

فصل دوم: انگلستان در قرن هجدهم ۵۵

تشکیل حکومت پارلمانی، بحران مشروطیت /۵۵/ ارتجاع حزب توری (۱۷۶۰ – ۱۷۸۳) /۵۵/ مبادی حکومت پارلمانی /۵۶/ جلوس سلاطین خاندان هانور /۵۷/ قیام جاکوبیت‌ها /۵۷/ ژرژهای نخستین /۵۸/ احزاب /۵۹/ وزرای حزب ویگ استان هوپ /۶۰/ والپول /۶۱/ بحران در انگلستان /۶۳/ بیداری حس دیانت وسلی /۶۴/ ویلیام پیت /۶۶/ حکومت انگلیس /۶۷/ شاه /۶۷/ کابینهٔ وزرا /۶۸/ پارلمان /۶۹/

طرز انتخابات /۶۹/ طرز عمل مجلس عوام /۷۰/ ژرژ سوم و سیاست شخصی او /۷۱/ ژرژ سوم و حزب توری افساد و ارتشا /۷۱/ نتایج سیاست شخصی شاه /۷۳/ قضیهٔ ویلکس /۷۳/ توسعهٔ مطبوعات /۷۵/ سقوط نورث و انتصاب پیت دوم /۷۶/ حریت در انگلستان /۷۷/

فصل سوم: امپراتوری روسیه در قرن هجدهم ۸۱

اصلاحات پطر کبیر /۸۱/ سلطنت کاترین دوم /۸۱/ طفولیت پطر اول /۸۲/ جلوس پطر اول /۸۳/ مقاصد پطر /۸۴/ شخص و اخلاق پطر /۸۵/ جنگ با عثمانیان /۸۸/ فتح آزوف /۸۹/ جنگ با دولت سوئد /۸۹/ دولت سوئد /۹۰/ اتحاد بر ضد سوئد /۹۱/ ناروا /۹۱/ نخستین فتوحات روس /۹۱/ حمله به روسیه، پولتاوا /۹۳/ تجدید جنگ با عثمانی /۹۴/ انهدام امپراتوری سوئد /۹۵/ وفات شارل دوازدهم، صلح نیشتاد /۹۶/ سفرهای پطر /۹۶/ تبدیل روسیه /۹۷/ مؤسسات سیاسی و اداری و مذهبی /۹۹/ قشون بری و بحری /۱۰۰/ بنای سن پطرزبورگ /۱۰۰/ مقاومت طایفهٔ استرلتسی مقهوریت آن‌ها /۱۰۱/ پطر و پسرش /۱۰۲/ نتایج /۱۰۳/ جانشینان پطر /۱۰۳/ الیزابت /۱۰۵/ پطر سوم /۱۰۶/ جلوس کاترین دوم /۱۰۶/ کاترین دوم /۱۰۷/ فن تبلیغ و کسب شهرت /۱۰۹/ رعایا و شورش پوگاچف /۱۱۰/ حکومت داخلی /۱۱۱/ استعمار /۱۱۱/ سیاست خارجه /۱۱۲/

فصل چهارم: دولت پروس در قرن هفدهم و قرن هجدهم ۱۱۵

منتخب بزرگ /۱۱۵/ فردریک گیوم اول و فردریک دوم /۱۱۵/ اجزای دولت پروس ایالت براندبورگ /۱۱۷/ ایالت پروس /۱۱۸/ دوک‌نشین کلو /۱۱۹/ ایالات مکتسبه، دودمان هوهن زولرن /۱۱۹/ کیفیت ایالات هوهن‌زولرن /۱۲۱/ نقشهٔ هوهن‌زولرن‌ها /۱۲۳/ منتخب کبیر /۱۲۳/ توحید ایالت پروس /۱۲۴/ استعمار /۱۲۴/ سیاست خارجه و استقلال پروس /۱۲۶/ فردریک گیوم و لویی چهاردهم /۱۲۶/ فهربلین /۱۲۷/ تحصیل سلطنت /۱۲۷/ شاه سلحشور /۱۲۸/ اداره و استعمار /۱۳۰/ لشکر پروس /۱۳۱/ فردریک گیوم اول و سیاست خارجی /۱۳۳/ عهد جوانی فردریک ثانی /۱۳۳/ تربیت ولیعهد /۱۳۵/ ایام توقف ولیعهد در رینس‌برگ /۱۳۵/ سلطنت فردریک دوم /۱۳۶/ پیشهٔ سلطنت /۱۳۸/ کشورگیری /۱۳۹/ امور داخله /۱۳۹/ نتایج سلطنت فردریک /۱۴۰/

فصل پنجم: دولت اتریش در قرن هجدهم ۱۴۳

وصیت و فرمان پراگماتیک، ماری ترز، /۱۴۳/ اصلاحات ژوزف دوم /۱۴۳/ قلمرو دولت اتریش /۱۴۴/ خصایص دولت اتریش /۱۴۶/ شارل ششم /۱۴۸/ وصیت شارل ششم /۱۴۹/ ماری ترز /۱۵۰/ اصلاحات ماری ترز /۱۵۱/ ژوزف دوم /۱۵۳/ اصلاحات اجتماعی

/۱۵۵ اصلاحات سیاسی /۱۵۵ اصلاحات مذهبی /۱۵۶ مقاومت /۱۵۸ نتایج /۱۵۸

فصل ششم: سیاست دول در داخلهٔ اروپا از ۱۷۱۵ تا ۱۷۶۳ ۱۶۱

ابهام و پیچیدگی سیاست اروپا در قرن هجدهم /۱۶۱ صفات کلیهٔ سیاست خارجی فرانسه /۱۶۲ I. سیاست فرانسه، تنظیم قطعی طرز توارث سلطنت اسپانیا، جنگ وراثت تاج و تخت لهستان /۱۶۵ علل دوستی فرانسه و انگلیس /۱۶۵ اتحاد هانور /۱۶۷ اتحاد دول ثلاث و ترتیب توارث تاج و تخت اسپانیا /۱۶۸ آلبیرونی /۱۶۹ عزل آلبیرونی /۱۷۰ صلح‌نامهٔ وین /۱۷۱ اتفاق فرانسه و اسپانیا /۱۷۱ وراثت سلطنت لهستان /۱۷۲ مداخلهٔ فرانسه /۱۷۳ جنگ با امپراتور /۱۷۳ صلح وین /۱۷۴ نتایج جنگ وراثت لهستان /۱۷۵ II. خصومت پروس و اتریش و فرانسه و انگلستان با یکدیگر /۱۷۵ امپراتور و جنگ با عثمانیان /۱۷۵ وراثت سلطنت اتریش /۱۷۶ علل جنگ /۱۷۶ دشمنان و دوستان ماری ترز /۱۷۸ فردریک در سیلزی /۱۷۹ دخالت فرانسه /۱۸۰ ماری ترز و اهالی هنگری /۱۸۱ خروج ساردنی و پروس از صف محاربین /۱۸۲ جنگ فرانسه /۱۸۲ جنگ دوم سیلزی /۱۸۳ جنگ هلاند /۱۸۳ فونتنوا /۱۸۴ فتوحات دیگر /۱۸۷ صلح اکس لاشاپل /۱۸۷ صلح مسلح /۱۸۹ تهیهٔ جنگ در فرانسه /۱۸۹ تجهیزات جنگی در پروس /۱۹۱ تدارکات جنگی در اتریش /۱۹۱ انعکاس اتحادها /۱۹۲ هم‌عهدی فرانسه و اتریش /۱۹۳ اتحاد انگلیس با پروس /۱۹۴ معاهدهٔ ورسای /۱۹۵ جنگ هفت‌ساله /۱۹۶ میدان‌های جنگ /۱۹۶ جنگ در آلمان غربی /۱۹۷ جنگ در آلمان مرکزی /۱۹۷ جنگ روسباخ /۱۹۸ جنگ لوتن /۲۰۰ جنگ از ۱۷۵۸ تا ۱۷۶۳ کونرسدرف /۲۰۱ صلح هوبرتسبورگ /۲۰۲ علل فتح فردریک /۲۰۳ کارهای فرانسه /۲۰۵

فصل هفتم: سیاست استعماری مناقشات در آمریکا تا سال ۱۷۶۳ ۲۰۷

کمپانی‌های تجاری در هندوستان /۲۰۷ تشکیل امپراتوری انگلستان /۲۰۷ انگلستان و علل عمدهٔ منازعه /۲۰۸ آغاز تجارت بحری و استعماری /۲۰۹ تشکیل شرکت‌های تجاری /۲۱۰ آغاز شرکت‌ها /۲۱۱ هندوستان در قرن هجدهم /۲۱۳ ترقی کمپانی فرانسه /۲۱۴ مستعمرات /۲۱۵ مستعمرات انگلیس /۲۱۵ مستعمرات فرانسه، کانادا /۲۱۶ اکتشافات /۲۱۷ کاولیه دو لاسال و اکتشافات لویزیان /۲۱۸ ایبرویل؛ تصرف لویزیان /۲۱۹ آمریکای فرانسوی /۲۲۰ جنگ ۱۷۴۳ تا ۱۷۴۸ /۲۲۱ دوپلکس /۲۲۱ فتح مدرس /۲۲۲ فتوحات دوپلکس /۲۲۳ عزل و احضار دوپلکس /۲۲۴ عهدنامهٔ گودهو /۲۲۵ جنگ هفت‌ساله؛ از دست رفتن هند /۲۲۶ جنگ در آمریکا /۲۲۷ دفاع از کانادا /۲۲۸ مون کالم /۲۲۸ از دست رفتن کانادا /۲۲۹ جنگ در اروپا؛ معاهدهٔ پاریس /۲۳۰

علل شکست فرانسه /۲۳۱/ بی‌اعتنایی به مستعمرات /۲۳۲/ کوشش انگلستان /۲۳۳/ تسلط انگلیس بر هندوستان /۲۳۴/ کلایو؛ فتح بنگاله /۲۳۴/ قانون تشکیلات کمپانی /۲۳۶/ وارن هاستینگس /۲۳۶/ قانون هندوستان /۲۳۷/

فصل هشتم: شورش مستعمرات انگلیس ۲۳۹

تأسیس دول متحدهٔ آمریکا تا سنهٔ ۱۷۸۷ /۲۳۹/ سیزده مستعمرهٔ آمریکا /۲۳۹/ تشکیلات سیاسی /۲۴۰/ اوضاع اقتصادی /۲۴۱/ مبدأ شورش /۲۴۲/ تمبر و چای /۲۴۲/ اتحادیهٔ منع واردات /۲۴۳/ اعلان استقلال /۲۴۴/ جنگ /۲۴۵/ واشنگتون /۲۴۵/ تسلیم ساراتوگا /۲۴۶/ دولت فرانسه و شورشیان /۲۴۷/ فرانکلین؛ اتحاد با فرانسه /۲۴۸/ جنگ فرانسه و انگلیس /۲۴۹/ جنگ در آمریکا؛ فتح یورک تون /۲۵۰/ جنگ بحری /۲۵۰/ صلح ورسای /۲۵۱/ نتایج جنگ آمریکا /۲۵۲/ بحران حکومت آمریکا /۲۵۳/ مجلس ۱۷۸۷ /۲۵۴/ قانون اساسی ۱۷۸۷ /۲۵۴/

فصل نهم: سیاست شرقی ۲۵۷

تاریخ لهستان و عثمانی تا سال ۱۷۹۵ /۲۵۷/ جمهوری لهستان /۲۵۸/ اوضاع جامعهٔ لهستانی؛ دهقانان /۲۵۹/ نجبا /۲۶۰/ روحانیون /۲۶۱/ تشکیلات سیاسی شاه /۲۶۱/ مجلس دیت /۲۶۲/ لشکر /۲۶۳/ لهستان و همسایگانش /۲۶۴/ روس‌ها در لهستان /۲۶۵/ اتحادیهٔ بار /۲۶۶/ جنگ عثمانی و روسیه /۲۶۶/ قشون ترک /۲۶۷/ جنگ /۲۶۸/ جنگ چشمه /۲۶۸/ فردریک و تقسیم لهستان /۲۶۹/ اولین قرارداد تقسیم /۲۷۱/ صلح قینارجی /۲۷۱/ طرح‌ریزی تجزیهٔ عثمانی /۲۷۲/ جنگ دوم عثمانی /۲۷۳/ دومین تقسیم لهستان /۲۷۴/ سومین تقسیم لهستان /۲۷۵/ نتایج تقسیم لهستان /۲۷۶/

فصل دهم: صفات عامهٔ قرن هجدهم ۲۷۷

جامعهٔ فرانسه، محافل، مصادر امور مالیه، صنایع، علوم ادبیات، افکار فلسفی و اقتصادی «استبداد منور» ادارهٔ نظار /۲۷۷/ I. اوضاع اجتماعی فرانسه، محافل، عمل مالیات، صنایع، علوم /۲۷۸/ وضع دهقانان /۲۷۸/ زراعت /۲۷۹/ شهرها /۲۸۰/ پاریس /۲۸۱/ نویسندگان /۲۸۳/ متصدیان امور مالی /۲۸۳/ عمال بزرگ مالیه /۲۸۴/ کلوب آنتروسول /۲۸۶/ محافل /۲۸۷/ آداب و رفتار /۲۸۹/ صنعت معماری /۲۸۹/ تزیینات و اثاث البیت /۲۹۱/ نقاشی و حجاری /۲۹۲/ نقاشان /۲۹۳/ حجاران /۲۹۶/ صنعت در اروپا /۲۹۷/ فن موسیقی /۲۹۸/ علوم /۲۹۹/ فیزیک /۳۰۱/ بخار /۳۰۱/ برق /۳۰۲/ شیمی /۳۰۳/ علوم طبیعی /۳۰۴/ II. ادبیات، افکار فلسفی و اقتصادی، استبداد منور، ادارهٔ نظار /۳۰۵/ اختصاصات ادبیات فرانسه در قرن ۱۸ /۳۰۵/ اصول قدیمه /۳۰۶/ مبادی اصول جدیده /۳۰۷/ فلاسفه و علمای اقتصاد /۳۰۸/ مونتسکیو /۳۰۹/ ولتر؛ آغاز کار

او /۳۱۱/ روسو /۳۱۵/ علمای اقتصاد /۳۱۶/ لغویون /۳۱۷/ استبداد منور /۳۲۰/ الغای فرقهٔ ژزویت /۳۲۱/ امنا /۳۲۳/ یکی از مصلحین نظار تورگو /۳۲۴/ تورگو در لیموزن /۳۲۴/

فصل یازدهم: لویی شانزدهم ۳۲۹

بحران مالی /۳۲۹/ لویی شانزدهم /۳۳۰/ ماری آنتوانت /۳۳۱/ وزارت تورگو /۳۳۳/ وضع مالیه، مقاصد تورگو /۳۳۳/ صرفه‌جویی /۳۳۴/ اصلاحات فرمان غلات /۳۳۴/ الغای نظامات اصنافیه و حق سخره /۳۳۵/ پیشنهاد بلدیه /۳۳۶/ مخالفت با تورگو /۳۳۶/ اعتراضات پارلمان /۳۳۷/ عزل تورگو /۳۳۸/ نکر /۳۳۹/ صورت محاسبه /۳۳۹/ انجمن‌های ایالتی /۳۴۰/ کالون /۳۴۲/ بحران مالیه /۳۴۲/ مجلس بزرگان /۳۴۳/ بری‌ین مخالفت پارلمان /۳۴۴/ بیانیهٔ ۳ مه ۱۷۸۸ /۳۴۵/ دعوت مبعوثان؛ سقوط بری‌ین /۳۴۶/ بازگشت نکر؛ نمایندگان طبقهٔ سوم /۳۴۷/

فصل دوازدهم: فرانسه در ۱۷۸۹ ۳۴۹

دربار، دولت، ادارات، مالیه، عدلیه، اوضاع اجتماعی، روحانیون، نجبا، بلاد، دهقانان /۳۴۹/ I. دربار، دولت، ادارات، مالیه، عدلیه /۳۴۹/ شاه و قدرت او /۳۵۰/ دربار /۳۵۱/ حکومت مرکزی /۳۵۳/ حکومت ایالات /۳۵۳/ عدم وحدت /۳۵۴/ قضاوت /۳۵۶/ مالیه /۳۵۸/ مالیات‌های مستقیم /۳۵۹/ مالیات‌های غیرمستقیم /۳۶۱/ رنجش عمومی /۳۶۳/ II. اوضاع اجتماعی، روحانیون، نجبا، بلاد، دهقانان /۳۶۳/ روحانیون /۳۶۴/ ثروت روحانیون /۳۶۴/ بدهی روحانیون /۳۶۵/ نجبا /۳۶۶/ بزرگان /۳۶۷/ نجبای ولایتی /۳۶۹/ نجبای اهل قلم /۳۶۹/ طبقهٔ سوم /۳۷۰/ بورژوازی /۳۷۱/ صنعتگران /۳۷۲/ برزیگران /۳۷۲/ بدهی رعایا /۳۷۳/ فقر عمومی /۳۷۴/

فصل سیزدهم: سلطنت در زمان انقلاب ۳۷۵

نمایندگان ملت، مجلس مؤسسان، الغای طرز حکومت سابق /۳۷۵/ قانون اساسی سال ۱۷۹۱ /۳۷۵/ مجلس مقنن، مقاومت شاه، تأسیس حزب جمهوری‌طلب، سقوط سلطنت /۳۷۵/ I. مجلس طبقات ثلاثه و مجلس مؤسسان، الغای طرز قدیم حکومت /۳۷۵/ انتخابات /۳۷۶/ کتابچه‌های دستورالعمل /۳۷۷/ شاه /۳۷۹/ افتتاح مجلس مبعوثان طبقات ثلاثه /۳۸۰/ مجلس ملی /۳۸۱/ منازعهٔ شاه و مجلس /۳۸۲/ مجلس مؤسسان /۳۸۳/ مقدمات کودتا /۳۸۳/ مداخلهٔ مردم پاریس /۳۸۴/ تسخیر قلعهٔ باستیل /۳۸۵/ نتایج حوادثی که در ۱۳ و ۱۴ ژوئیه واقع شد /۳۸۶/ رعب عظیم /۳۸۶/ شب ۴ اوت /۳۸۷/ ایام اکتبر /۳۸۸/ ملت و مجلس /۳۸۹/ اتحاد عمومی /۳۹۰/ فرار شاه /۳۹۲/ وارن /۳۹۳/ حزب جمهوری‌خواه /۳۹۴/ تیرباران در میدان مشق /۳۹۴/ ختم

مجلس مؤسسان /۳۹۵/ II. قانون اساسی ۱۷۹۱ /۳۹۶/ کارهای مجلس مؤسسان /۳۹۶/ ضبط دارایی روحانیون /۳۹۶/ اسکناس /۳۹۷/ قانون اساسی ۱۷۹۱ /۳۹۸/ اعلان حقوق بشر /۳۹۸/ مقدمه /۳۹۹/ حکومت انتخابی /۴۰۲/ طرز انتخابات /۴۰۲/ قوهٔ مقننه /۴۰۳/ قوهٔ مجریه /۴۰۳/ قوه قضائیه /۴۰۳/ تشکیلات اداری /۴۰۴/ امداد مالی /۴۰۵/ معایب قانون اساسی ۱۷۹۱ /۴۰۵/ قانون انتصاب رؤسای روحانیون /۴۰۶/ معایب قانون تشکیلات روحانیون /۴۰۷/ احزاب /۴۰۸/ خطبا /۴۰۹/ روابط احزاب با یکدیگر /۴۱۲/ III. مجلس مقنن، مقاومت شاه، تشکیل حزب /۴۱۲/ جمهوری‌طلب، سقوط سلطنت /۴۱۲/ مجلس احزاب فویان‌ها /۴۱۳/ ژیروندن‌ها /۴۱۳/ ژاکوبن‌ها /۴۱۴/ کوردلیه /۴۱۶/ علت اختلاف شاه با ملت /۴۱۷/ دسایس شاه و ملکه /۴۱۷/ مهاجرین /۴۱۸/ قرارداد پیل‌نیتز /۴۱۹/ احکام /۴۲۰/ جنگ /۴۲۰/ بیستم ژوئن /۴۲۲/ وطن در خطر /۴۲۲/ اعلان برونسویک /۴۲۳/ مقدمهٔ شورش /۴۲۴/ دهم اوت /۴۲۵/ تعلیق شاه /۴۲۶/ حکومت بلدی /۴۲۶/ توقیف مظنونین /۴۲۷/ قتل عام سپتامبر /۴۲۸/

فصل چهاردهم: جمهوری ۴۳۱

I. مجلس کنوانسیون، احزاب، شورش‌ها، حکومت انقلابی، ارتجاع ماه ترمیدور، قانون اساسی سال سوم، کارهای کنوانسیون /۴۳۱/ کنوانسیون /۴۳۲/ احزاب /۴۳۳/ رؤسای حزب ژیروند /۴۳۳/ رؤسای فرقهٔ مونتانی /۴۳۳/ اختلاف فرقهٔ ژیروندن با حزب مونتانیار /۴۳۴/ جمهوری /۴۳۵/ محاکمه و قتل شاه /۴۳۵/ نتایج سیاست شاه /۴۳۷/ منازعهٔ فرقه‌های سیاسی /۴۳۷/ سقوط ژیروندن‌ها /۴۳۸/ قانون اساسی ۱۷۹۳ /۴۳۹/ حکومت دیکتاتوری مجلس کنوانسیون /۴۴۰/ حکومت انقلابی /۴۴۰/ کمیتهٔ نجات ملی /۴۴۰/ محکمهٔ انقلابی /۴۴۱/ هیئت منتخبهٔ نمایندگان /۴۴۲/ مجامع عمومی /۴۴۳/ کارهای کمیتهٔ نجات ملی /۴۴۳/ ترور /۴۴۳/ فرقه‌های جدید اعتدالیون /۴۴۵/ فرقهٔ آنراژه و حزب ضدمذهب /۴۴۵/ اضمحلال فرقهٔ آنراژه /۴۴۶/ سقوط فرقهٔ اعتدال /۴۴۷/ فرمانروایی روبس پیر /۴۴۸/ عید خدای متعال /۴۴۹/ قانون پریال /۴۵۰/ خونریزی عظیم /۴۵۰/ سقوط روبس پیر /۴۵۱/ روز یکشنبهٔ ۹ ترمیدور /۴۵۳/ عکس‌العمل ماه ترمیدور /۴۵۴/ نهضت شاه‌طلب /۴۵۵/ آخرین ایام شورش ملی /۴۵۵/ شورش روز اول پریال /۴۵۵/ ترور ابیض /۴۵۶/ احکام دوثلث /۴۵۶/ ۱۳ ماه واندمیر؛ مغلوبیت شاه‌پرستان /۴۵۷/ کارهای کنوانسیون دفاع ملی /۴۵۷/ کارهای داخله /۴۵۸/ توحش انقلابی /۴۵۹/ II. هیئت مدیره /۴۶۰/ قانون سال سوم /۴۶۰/ علل اغتشاش /۴۶۱/ جدال با ژاکوبن‌ها /۴۶۲/ جدال با سلطنت‌طلبان /۴۶۳/ کودتای ۱۸ فروکتیدر /۴۶۳/ کودتای ۲۲ فلورئال /۴۶۴/ افکار عامه در ۱۷۹۹ /۴۶۴/ سیاست سی‌یس /۴۶۵/ تجدید خونریزی /۴۶۶/ مراجعت بناپارت /۴۶۶/ تهیهٔ کودتا /۴۶۷/ کودتای ۱۹ برومر /۴۶۷/ III.

تغییر احوال جامعهٔ فرانسه در نتیجهٔ انقلاب کبیر /۴۶۹/ مساوات سیاسی و اجتماعی /۴۶۹/ پروتستان‌ها و یهود /۴۷۰/ دهقانان /۴۷۰/ اصل مساوات و قوانین اساسی /۴۷۱/ مساوات مدنی، مجموعهٔ قوانین /۴۷۱/ قوانین وراثت /۴۷۲/ ازدواج و طلاق /۴۷۲/ مقررات جنایی /۴۷۲/ انقلاب و آزادی /۴۷۳/

فصل پانزدهم: جنگ با اروپا ۴۷۵

فتوحات، معاهدات /۴۷۵/ I. فتوحات /۴۷۶/ فرانسه و اروپا در ۱۷۸۹ /۴۷۶/ علل عمدهٔ جنگ /۴۷۷/ بهانهٔ جنگ /۴۷۹/ امرای آلزاس /۴۷۹/ تجهیزات مهاجرین /۴۸۰/ اعلان جنگ /۴۸۰/ هجوم به فرانسه /۴۸۱/ عبور از آرگون /۴۸۱/ والمی /۴۸۲/ اهمیت جنگ والمی /۴۸۳/ حملهٔ فرانسویان؛ جنگ ژماپ /۴۸۴/ آغاز فتوحات و سیاست تبلیغ /۴۸۵/ سرحدات طبیعی /۴۸۶/ انگلستان و تصرف بلژیک /۴۸۶/ نخستین اتحاد /۴۸۷/ نقشهٔ تجزیهٔ فرانسه /۴۸۷/ جنگ /۴۸۸/ هجوم ثانی به فرانسه /۴۸۸/ دفع حمله /۴۸۹/ فتح ثانی بلژیک /۴۹۰/ تسخیر هلاند /۴۹۰/ انحلال اتحادیهٔ دول، عهدنامهٔ بال /۴۹۰/ قرارداد لاهه /۴۹۱/ علل شورش وانده /۴۹۱/ رؤسای شورشیان /۴۹۲/ جنگ وانده /۴۹۲/ تقسیمات لهستان /۴۹۳/ جنگ با اتریش /۴۹۴/ ناپلئون بناپارت /۴۹۵/ لشکرکشی ایتالیا /۴۹۷/ مبارزه در پیمون /۴۹۷/ اعمال جنگی در لمباردی /۴۹۸/ معاهدهٔ تولتینو /۵۰۰/ حمله به وین /۵۰۰/ علت پیشرفت بناپارت؛ اسلوب جنگی او /۵۰۰/ معاهدهٔ کامپوفورمیو /۵۰۲/ اوصاف و اختصاصات عهدنامهٔ بال و معاهدهٔ کامپوفورمیو /۵۰۳/ کنگرهٔ راشتات /۵۰۴/ جنگ با انگلستان /۵۰۴/ بناپارت و مصر /۵۰۵/ حمله به مصر /۵۰۶/ حمله به شام /۵۰۷/ انجام تصرف مصر /۵۰۸/ نتایج /۵۰۸/ اتحاد ثانی دول اروپا و علل آن /۵۰۹/ از دست رفتن ایتالیا /۵۱۰/ فتح زوریخ /۵۱۱/ رفتار صلح‌جویانهٔ بناپارت /۵۱۳/ جنگ ۱۸۰۰، ژن، مارانگو /۵۱۴/ هوهن لیندن /۵۱۵/ صلح لونویل /۵۱۵/ انگلستان و صلح /۵۱۶/ صلح آمین /۵۱۷/ تغییرات سرحدی /۵۱۷/ تغییرات داخلی آلمان و قطعنامهٔ ۱۸۰۳ مجلس دیت /۵۱۸/ تغییرات در ایتالیا /۵۱۹/ II. لشکرها و سردارها /۵۱۹/ داوطلبان قشون /۵۲۰/ خدمت نظامی عمومی /۵۲۰/ نظام وظیفه /۵۲۱/ مزج و اختلاط /۵۲۱/ تشکیلات قشون و تقسیمات آن /۵۲۲/ تسلیح و تجهیز /۵۲۲/ نظامی /۵۲۳/ اسلوب جنگ در عهد انقلاب /۵۲۵/ فنون جنگی در زمان انقلاب /۵۲۶/ کارنو /۵۲۷/

فصل شانزدهم: حکومت قنسولی و امپراتوری قانون اساسی سال هشتم و... ۵۲۹

مشخصات حکومت امپراتوری، تشکیلات داخلی /۵۲۹/ قرارداد کنکردا و متممات آن، منازعه با پاپ /۵۲۹/ I. حکومت قنسولی /۵۳۰/ اوضاع فرانسه در ۱۷۹۹ /۵۳۰/

راهزنی /۵۳۱/ خرابی صنایع و تجارت /۵۳۱/ هرج‌ومرج و شورش /۵۳۲/ افکار عامه /۵۳۲/ تدوین قانون اساسی /۵۳۲/ قانون اساسی، قوهٔ مجریه /۵۳۴/ قوهٔ مقننه /۵۳۴/ مجلس سنا /۵۳۴/ فهرست اسامی منتخبین /۵۳۵/ صفات قانون اساسی جدید /۵۳۵/ تشکیلات اداری /۵۳۶/ صفات تشکیلات جدیدهٔ اداری /۵۳۷/ تشکیلات قضایی /۵۳۷/ تشکیلات مالیه /۵۳۸/ اجرای قانون جدید /۵۳۸/ بناپارت و مسائل مذهبی /۵۳۹/ کُنکُردا /۵۴۰/ مواد متممهٔ کنکردا /۵۴۰/ مجموعهٔ قوانین مدنی /۵۴۱/ مؤسسات دیگر /۵۴۲/ تغییر حکومت قنسولی /۵۴۲/ قنسول مادام‌الحیات /۵۴۳/ تغییر در قانون اساسی /۵۴۳/ بناپارت و سلطنت‌طلبان /۵۴۴/ توطئهٔ کادودال /۵۴۵/ اعدام دوک دانگین /۵۴۵/ استقرار امپراتوری /۵۴۶/ II. حکومت امپراتوری /۵۴۶/ قانون اساسی امپراتوری /۵۴۶/ سوگند امپراتور /۵۴۸/ ناپلئون /۵۴۹/ حکومت امپراتور /۵۵۲/ تشکیلات دولت امپراتوری /۵۵۴/ دربار امپراتوری /۵۵۴/ نجبای دورهٔ امپراتوری /۵۵۵/ حکومت استبدادی /۵۵۶/ پلیس و زندان‌های دولتی /۵۵۶/ مطبوعات /۵۵۷/ ناپلئون و تعلیمات عمومی /۵۵۸/ دارالعلوم (اونیورسیته) /۵۵۸/ انحصار تعلیمات /۵۶۰/ امپراتور و روحانیت /۵۶۰/ اختلاف نظر با پاپ /۵۶۰/ توقف و تبعید پاپ /۵۶۱/ مجمع دینی ۱۸۱۱ /۵۶۲/ پاپ در فونتن بلو /۵۶۲/ ناخرسندی عمومی /۵۶۴/ مالیات‌های غیرمستقیم /۵۶۴/ نظام اجباری /۵۶۴/ امور عام‌المنفعه /۵۶۵/

فصل هفدهم: سیاست خارجی ناپلئون ۵۶۷

نزاع با انگلستان، جنگ‌ها تا معاهدهٔ تیل‌سیت، اوسترلیتز، ینا، فریدلند، قرق و محاصرهٔ بری، مقاومت ملل، اسپانیا، اتریش /۵۶۷/ I. مخاصمه با انگلستان /۵۶۹/ علل عمدهٔ جنگ‌های عهد امپراتوری /۵۶۹/ علت قطع روابط با انگلستان /۵۷۰/ مسائل تجاری /۵۷۰/ مسئلهٔ جزیرهٔ مالت /۵۷۲/ قطع روابط /۵۷۳/ اردوگاه بولونی /۵۷۳/ اعمال بحری و سفاین جنگی انگلیس /۵۷۴/ قوای فرانسه /۵۷۴/ نتایج جنگ ترافالگار /۵۷۷/ II. جنگ‌هایی که به معاهدهٔ تیل‌سیت منتهی گردیده‌اند /۵۷۸/ اوسترلیتز، ینا، فریدلند /۵۷۸/ منشأ اتحاد ثالث اروپا /۵۷۸/ تشکیل اتحاد دول /۵۷۹/ مکر و خدعهٔ اتریش /۵۷۹/ سپاه بزرگ /۵۸۱/ جنگ اولم /۵۸۲/ جنگ اوسترلیتز /۵۸۳/ اوسترلیتز /۵۸۳/ مصالحهٔ پرسبورگ /۵۸۶/ امپراتور غرب /۵۸۷/ تغییر مملکت آلمان /۵۸۷/ اتحاد رن /۵۸۸/ انجام امپراتوری مقدس /۵۸۸/ مذاکرات ناپلئون با روس‌ها و انگلیس‌ها در پاریس /۵۸۹/ سیاست پروس، فردریک گیوم ثالث /۵۸۹/ تردید رأی و تلون فردریک گیوم /۵۹۱/ اتحاد رابع /۵۹۱/ مقدمهٔ قطع روابط /۵۹۲/ جنگ ساکس /۵۹۳/ ینا /۵۹۴/ اورشْتات /۵۹۶/ هزیمت سپاه پروس /۵۹۷/ لشکرکشی به لهستان /۵۹۹/ ایلو /۵۹۹/ تدارکات نظامی و تدابیر سیاسی /۶۰۰/ فریدلند /۶۰۰/ صلح تیل‌سیت /۶۰۳/ اتحاد

فرانسه و روس /۶۰۴/ آلمان ناپلئون /۶۰۴/ علل اتحاد روس و فرانسه /۶۰۵/ III. قرق و محاصرهٔ بری، مقاومت‌های ملل: اسپانیا، اتریش /۶۰۶/ منشا محاصرهٔ بری و مقصود از آن /۶۰۶/ اقدام در قرق بری /۶۰۷/ فرمان برلن /۶۰۷/ فرمان میلان /۶۰۸/ نتایج اقتصادی محاصره /۶۰۸/ نتایج سیاسی /۶۰۹/ دولت اسپانیا؛ ملکه گودوئی /۶۱۰/ ناپلئون و اسپانیا /۶۱۰/ واقعهٔ بایون /۶۱۱/ جنگ اسپانیا و اهمیت آن /۶۱۳/ صفات ممتازهٔ جنگ اسپانیا /۶۱۳/ تسلیم قشون فرانسه در بیلن /۶۱۵/ نتایج واقعهٔ بیلن /۶۱۶/ ملاقات در ارفورت /۶۱۷/ خیانت تالیران /۶۱۷/ ناپلئون در اسپانیا /۶۱۸/ اتحاد خامس /۶۱۹/ جنگ ۱۸۰۹ /۶۲۰/ محاربهٔ اکمول /۶۲۱/ اسلینگ /۶۲۳/ اردوگاه جزیرهٔ لوبو /۶۲۴/ واگرام /۶۲۵/ صلح وین /۶۲۷/ صفات مختصهٔ محاربات ۱۸۰۹؛ نهضت‌ها /۶۲۷/ کمال ترقی ناپلئون /۶۲۸/

فصل هجدهم: انجام امپراتوری ۶۳۱

اصلاحات پروس، لشکرکشی به روسیه، اتحاد عام هجوم نخستین، دورهٔ تجدید سلطنت، صد روز، واترلو، معاهدات پاریس و وین، تغییرات ارضی در ممالک اروپا /۶۳۱/ علل انحطاط امپراتوری /۶۳۱/ I. اصلاحات پروس /۶۳۲/ پروس بعد از تیل‌سیت /۶۳۲/ وطن‌خواهان /۶۳۲/ طرز تجدید حیات پروس /۶۳۳/ اصلاح اجتماعی /۶۳۴/ اصلاحات لشکری /۶۳۶/ کروم‌پرها /۶۳۷/ دارالعلوم برلن /۶۳۸/ II. لشکرکشی به روسیه /۶۳۹/ قطع رشتهٔ اتحاد میان فرانسه و روس /۶۳۹/ آلکساندر /۶۳۹/ قطع روابط /۶۴۱/ اتحاد سادس /۶۴۲/ لشکرکشی به روسیه، قشون‌ها /۶۴۲/ حمله /۶۴۳/ مسکوا /۶۴۵/ حریق مسکو /۶۴۶/ بازگشت /۶۴۷/ دسیسهٔ ژنرال مالە /۶۴۸/ III. اتحاد عام، لشکرکشی به آلمان /۶۴۹/ نهضت ملی در پروس، اتحاد هفتم /۶۴۹/ لشکرکشی ۱۸۱۳ /۶۵۰/ لوتزن و بوتزن /۶۵۱/ کنگرهٔ پراگ /۶۵۳/ دِرِسد، لیپزیک /۶۵۳/ لیپزیک /۶۵۵/ هانو /۶۵۵/ از دست‌رفتن اسپانیا /۶۵۶/ IV /۶۵۷/ مهاجمه، تجدید سلطنت بوربون دفعهٔ اول /۶۵۷/ هجوم /۶۵۷/ محاربه در فرانسه /۶۵۸/ جنگ فوریه /۶۵۹/ جنگ در ماه مارس /۶۶۰/ ملت و جنگ /۶۶۲/ دسایس سلطنت‌طلبان /۶۶۳/ انقراض امپراتوری /۶۶۴/ استعفای ناپلئون /۶۶۵/ اولین معاهدهٔ پاریس /۶۶۶/ صلح و افکار عامه /۶۶۷/ خطای بوربون‌ها /۶۶۷/ V. صد روز، واترلو، معاهدهٔ دوم پاریس /۶۶۹/ بازگشت از جزیرهٔ الب /۶۶۹/ متمم قانون اساسی /۶۷۰/ جنگ بلژیک /۶۷۱/ لینیی /۶۷۱/ واترلو /۶۷۲/ دومین استعفا /۶۷۷/ تجدید سلطنت بوربون، بار دوم /۶۷۸/ مهاجمهٔ ثانیه /۶۷۸/ معاهدهٔ دوم پاریس /۶۷۹/ انجام کار ناپلئون /۶۷۹/ VI. سپاه امپراتوری /۶۸۰/ سربازگیری /۶۸۱/ تشکیلات قشون /۶۸۱/ اصناف نظامیان /۶۸۲/ تجهیزات و تدارکات /۶۸۳/ سربازان پرستش امپراتور /۶۸۴/ VII. کنگرهٔ وین، تغییرات ارضی در ممالک اروپا

/۶۸۷/ موضوع کنگرهٔ وین /۶۸۷/ مقصود متحدین /۶۸۸/ متحدین و فرانسه /۶۸۸/ کارهای تالیران /۶۸۸/ مسئلهٔ ساکس و لهستان /۶۸۹/ گسیختن رشتهٔ اتحاد /۶۹۰/ کارهای کنگرهٔ وین /۶۹۱/ اروپا در ۱۸۱۵ /۶۹۲/ ناراضی‌ها /۶۹۴/ اهمیت انقلاب کبیر و امپراتوری /۶۹۵/

نمایه **۶۹۷**

فصل اول
پادشاهی لویی پانزدهم در فرانسه

نیابت سلطنت، مجالس شورا، امور دینی، مشکلات مالی

سلطنت لویی پانزدهم پس از عهد پادشاهی لویی چهاردهم، طولانی‌ترین ادوار سلطنتی تاریخ فرانسه است که مدت آن ۵۹ سال بود (از اول سپتامبر ۱۷۱۵ تا ۱۰ مه ۱۷۷۴) و به دو دوره تقسیم می‌گردد: اول از ۱۷۱۵ تا ۱۷۲۳ که زمان صغر لویی پانزدهم و نیابت سلطنت دوک دورلئان[1] است، دوم از ۱۷۲۳ الی آخر که عهد سلطنت شخصی لویی پانزدهم است.

این پادشاه در دورهٔ سلطنت شخصی خود، زمام امور را ابتدا در کف کاردینال دوفلوری[2]، سپس در دست محبوبه‌های خود، از قبیل مادام دوپمپادور[3] نهاد؛ به قسمی که وزرا به فرمان آن‌ها معزول و منصوب می‌گردیدند. در داخلهٔ مملکت این پادشاه از قدرت مطلقه که میراث لویی چهاردهم بود، سوءاستفاده کرد و به سبب اسراف و تبذیر در اموال دولتی، مشکلات عظیمه در امور مالیه تولید نمود و به این جهت کراراً مورد اعتراض پارلمان گردید و مفاسد سلطنت مطلقه بر عموم مردم، ظاهر و ثابت شد. در روابط خارجی هیچ زمانی به این درجه برای مملکت فرانسه

1. duc d' Orléans.

2. Cardinal de Fleury.

3. Mme de Pompadour.

مشئوم و بدعاقبت نبود. در این زمان بزرگ‌ترین و عالی‌ترین اراضی مستعمره، مثل مملکت کانادا در آمریکا و هندوستان در آسیا از دست فرانسه خارج شد و نسبت به مقام سلطنت هم این دوره بسیار بدنتیجه و مشئوم بود؛ زیرا که مقدمات انقلاب کبیر و برباد رفتن دستگاه سلطنت را فراهم آورد.

تشکیلات نیابت سلطنت

پس از لویی چهاردهم، نوادهٔ او که پسر منحصربه‌فرد دوک دوبورگونی[1] بود و بیش از پنج سال نداشت، به‌نام لویی پانزدهم، به سلطنت رسید، پدرش در این وقت در حیات نبود.

لویی چهاردهم قبل از وفات، وصیت‌نامهٔ رسمی در تعیین نایب‌السلطنه ترتیب داده و به پارلمان پاریس سپرد و تقلد مهام نیابت سلطنت را به انجمنی واگذاشت که خود قبلاً اعضای آن را معین کرده بود، ریاست این انجمن را برعهدهٔ داماد خود، دوک فیلیپ دورلئان گذاشت. ریاست دوک دورلئان بر انجمن مزبور، به‌کلی افتخاری بود و اکثریت انجمن، صاحب قدرت حقیقی به‌شمار می‌رفتند. در این مجمع، بنابر وصیت لویی چهاردهم دو تن از فرزندان نامشروع او، موسوم به کنت دوتولوز و دوک دومن[2] عضو بودند، این دو فرزند را لویی چهاردهم از مادام دومونتسپان[3] داشت و آنان لقب پرنسی تفویض کرده بود. دک دومن فی‌الحقیقة شخص اول انجمن محسوب می‌گشت؛ چه بنابر وصیت لویی چهاردهم نظارت در تربیت پادشاه جدید به او محول شده بود و در واقع سمت اتابیکی داشت، همچنین فرماندهی لشکر نیز به او متعلق بود.

با وجود این پیش‌بینی‌هایی که لویی چهاردهم کرد، کار بر وفق مراد او صورت نگرفت. نخستین واقعهٔ تاریخی دورهٔ نیابت سلطنت کودتایی بود که کارها را واژگون ساخت. وصیت لویی چهاردهم نیز مثل وصایای پدرش، لویی سیزدهم، ملغی شد. یک روز پس از فوت لویی چهاردهم (۲ سپتامبر ۱۷۱۵)، بنابر تقاضای دوک دورلئان، پارلمان پاریس وصیت را نقض و نایب‌السلطنه را مجاز کرد که به میل خود، انجمن را تشکیل دهد و فرماندهی لشکر را از دوک دومن تحویل بگیرد.

1. duc de Bourgogne.

2. Comte de Toulouse , duc du Maine.

3. Mme de Montespan.

دخالت پارلمان در امور سلطنت پادشاه صغیر، یکی از وقایعی است که نتایج بزرگی داشته است، می‌دانیم که سه‌چهارم قرن پیش از این تاریخ، در زمان کودکی لویی چهاردهم، پارلمان پاریس چه ادعاهای غیرممکنی می‌کرد و در دورهٔ فروند[1] چه اغتشاشاتی از آن بروز کرد. وقتی لویی چهاردهم به حد رشد رسید، پارلمان را این‌گونه تنبیه کرد که حق اعتراض را از او سلب کرد. (۲۶ فوریه ۱۶۷۳) بیش از ۴۰ سال، پارلمان پاریس جز به موضوعات قضایی، نمی‌توانست به کاری دست بزند.

در سال ۱۷۱۵، نایب‌السلطنه در مقابل همراهی و هم‌دستی پارلمان، مجدداً به او حق اعتراض داد و از این‌وقت پارلمان خود را قادر یافت که در امور سیاسی دخالت کند و این حال تا پایان سلطنت لویی پانزدهم برقرار بود.

نایب‌السلطنه

فیلیب دورلئان که مطلقاً به نایب‌السلطنه مشهور است. پدرش موسیو برادر لویی چهاردهم و مادرش یکی از خانم‌های آلمانی و موسوم به پالاتین[2] بود. این خانم در ذکاوت فطری و عفت و خشونت ذاتی و صدق و صراحت جبلی معروف است، روزی در حضور گروهی از درباریان پسر خود را سیلی زد؛ چرا که می‌خواست مادموازل دوبلوا[3] یکی از دختران لویی چهاردهم و مادام دومونتسپان را به زنی بگیرد. نایب‌السلطنه هنگامی که به زمامداری رسید، چهل‌ودو سال داشت و صاحب صفات عالیه بود، هوش تند و سرشارش بر معظلات امور احاطه می‌یافت و مسائل مشکله را به‌سهولت حل و عقد می‌نمود. طبعاً کریم و سخی و خوش‌مشرب و نیز بسیار دلیر بود و این صفت اخیر را از هانری چهارم به ارث برده بود.

نخستین بار، شجاعت خویش را در سن هجده‌سالگی، هنگام جنگ اوکسبورگ[4] به منصهٔ بروز رسانید و در اشتین‌کِرک[5] در سنهٔ ۱۶۹۲ جراحتی یافت. سال بعد، فرماندهٔ چند ستون لشکر بود و پنج بار به قریهٔ نروویندن[6] حملات مردانه کرد، در جنگ

1. Frondes.
2. Palatine.
3. Mlle de Blois.
4. Augsbourg.
5. Steinkerque.
6. Neerwinden.

جانشینی سلطنت اسپانی، درظاهر تورن[1] باردیگر مجروح شد.

بدبختانه صفات حمیده‌اش مقهور اخلاق رذیله بود، مادرش می‌گفت: «پسرم هر هنری را داراست؛ مگر هنر استفاده و به کار بردن هنرهای خود». مردی لاابالی بود، «در هیچ کار قوهٔ مداومت و ممارست نداشت؛ حتی باور نمی‌کرد که کسی دارای پشتکار باشد.» تنبل و هوس‌ران و عشرت‌طلب هم بود. این جوان هوشیار، پسرعموی خود، رئیس بزرگ کلیسای واندُم[2] را به‌حدی دوست می‌داشت که قریب به ستایش و پرستش بود و سبب این محبت فوق‌العاده را این می‌گفت که مشارالیه چهل سال است هیچ شبی خالی از مستی سربربالین خواب ننهاده است، چون به نیابت سلطنت نایل آمد، درهمین قبیل لذات پست فرورفت؛ چنان‌که هیچ روزی بی می و مطرب به سر نمی‌برد و شبی را بی‌محفل بزم، به روز نمی‌آورد. می‌گساران و مهمانان مجلس او هر شب چنان سرمست می‌شدند که هنگام خروج به یاری ملازمان به خانه‌های خود بازمی‌گشتند.

فیلیپ دورلئان نایب‌السلطنه (۱۶۷۴–۱۷۲۳)

1. Turin.

2. Vendome

رنود

سرمشقی که نایب‌السلطنه به مردم داد، به‌زودی پیروی شد. دربار شاهی ناگهان برخلاف رسوم دورهٔ سابق قیام کرد، در سی سال آخر سلطنت لویی چهاردهم، از حسن ادارهٔ مادام دومنتنن[1]، وضع دربار ورسای در کمال ابهت و انتظام و موافق وقار و شرافت بود. پادشاه اظهار قدس و تقوا می‌کرد و اهل دربار نیز متابع شهریار خود بودند؛ که گفته‌اند: «النّاس علی دین ملوکهم». لا بروير[2] که یکی از نویسندگان بزرگ فرانسه است، می‌گوید: «پرهیزکار کسی است که اگر پادشاهش کافر و خدانشناس باشد، او نیز کفر و خدای‌نشناسی را شعار خود قرار دهد.» باری، لویی چهاردهم اگرچه برای ظاهرسازی هم بود، اظهار کمال پرهیزکاری می‌کرد؛ اما در عهد نیابت سلطنت، به‌جای درباریان مقدس‌مآب، مردمان بی‌عقیده و متظاهر به فسق تقرب یافتند و خود دوک دورلئان، نایب‌السلطنه هم این مقلدین عشرت‌رانی و شاگردان هوسبازی خود را رنود[3] نام نهاده بود.

وقایع مهمهٔ دورهٔ نیابت سلطنت

این تبدیل آداب و رسوم نخستین واقعهٔ اساسی بود که در زمان نیابت سلطنت وقوع یافت، این تغییرات از دربار شروع شد و در میان مردم، خاصه طبقهٔ منوره، شیوع گرفت؛ به حدی که تمام قرن هجدهم تاریخ فرانسه از آن متأثر شد و از این جهت، در قرن مزبور بیش از سایر قرون جدید، بی‌دینی و تظاهر به ضدیت مذهب رواج گرفت.

دو حادثهٔ دیگر نیز در عهد نیابت سلطنت رخ داد که از مختصات این زمان محسوب می‌شود؛ یکی ارتجاع طبقه عالیه بر ضد حکومت مطلقه که لویی

1. Mme de Maintenon.

2. La Bruyere.

۳. Roues، وجه این تسمیه آن است که ظرفا در حق فساق و فجار مزبور می‌گفتند: این مردم برای نیل به هر مقامی و دخالت در هر مهمی لا یقند. خاصه برای بالارفتن بر ماشین سیاست و چون چرخی که مقصرین را با آن سیاست می‌کردند، رو Rout نام داشت، نایب‌السلطنه از تسمیهٔ این اشخاص به روه، قصدش این بود که بارها بر چرخ سیاست نشسته‌اند و سالم فرود آمده‌اند، فی‌الحقیقه، معنی این کلمه به اصطلاح عوام «گرگ باران‌دیده» یا «شخص به خوب‌رو پاردم سائیده» است و ازاین‌رو لفظ «رنود» که در صورت و معنی شباهت با روه داشت، در ترجمه اختیار شد. – م.

چهاردهم تأسیس کرده بود؛ به‌نحوی‌که دولت مجبور شد طرز دیگر از حکومت قائم کند و متشبث به طرز پلی‌زی نودی[1] بشود (۱۷۱۵–۱۷۱۸)، دیگر مشکلات مالی که محض دفع آن‌ها دولت به وسایل خطرناک متوسل گردید و تشکیلات لاس[2] را معمول و مجری داشت (۱۷۱۶–۱۷۲۰).

مجالس متعدده

چنان‌که دیدیم، لویی چهاردهم به‌تدریج دست اعیان و متنفذین را از امور دولتی کوتاه کرد و فقط پنج نفر از توانگران را به کارگماشت: یکی از آنان مفتش کل مالیه شد و چهار تن دیگر شغل وزارت یافتند. این پنج نفر هرچند در نظر پادشاه، آلات کار و ملازمان فرمان‌برداری بیش نبودند؛ لکن در چشم مردم، مقامی بس ارجمند داشتند؛ چرا که مجری ارادهٔ پادشاهی به‌شمار می‌رفتند. یکی از نویسندگان موسوم به دوک دوسن سیمون[3] که با این پنج تن خصومت داشت، درکتاب خود آنان را «پنج سلطان فرانسه» نام نهاده است. همچنین پوشیده نیست که در سی سال آخر عهد لویی چهاردهم، افراط در استبداد و ناکامیابی‌هایی که در سیاست خارجی نصیب آن پادشاه شد، مردم، خاصه نجبای درجهٔ اول را به انتقاد و عیب‌جویی واداشت و جمعی کثیر بر آن شدند که حکومت مطلقه نتایج ناگوار دارد و اصلاح امور دولتی در نهایت لزوم است.

فنلون[4] وقتی که درکتاب تلماک[5] شرح تشکیلات فرضیهٔ شهر سالنت[6] را می‌داد، درواقع غرضش این بود که درپردهٔ نیات اصلاح‌طلبان فرانسه را بیان کند. مخصوصاً حزبی که اشخاص عالی‌مقام در او عضویت داشتند؛ مانند دوک دوبویلیه[7] و دوک دوشولن[8] و دوک دوسن سیمون. این حزب اصلاح‌طلب به دوک دوبورگونی، نوهٔ

1. Polysynodie.
2. law.
3. duc de Saint-simon.
4. Fénelon.
5. Télémaque.
6. Salente.
7. duc de Beauvilliers.
8. duc de Chaulnes.